

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра державно-правових дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

Віталій СЕРЬОГІН

«28» серпня 2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

ТЕОРІЯ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти:

галузь знань:

спеціальність:

освітньо-професійна програма

вид дисципліни:

факультет:

перший (бакалаврський)

D Бізнес, адміністрування та право

D8 Право

Право

обов'язкова

юридичний

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету

«28» серпня 2025 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Євген ГРИГОРЕНКО, доцент кафедри державно-правових дисциплін

Програму схвалено на засіданні кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету

Протокол від «27» серпня 2025 року № 12

Завідувач кафедри
державно-правових дисциплін

Наталія ГРИШИНА

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми перший (бакалаврський) рівень вищої освіти за спеціальністю 081 Право

Гарант освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Право»
доктор юридичних наук, професор

Наталія ГРИШИНА

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від «28» серпня 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії

Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Теорія права і держави» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності D8 Право

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у студентів, як майбутніх висококваліфікованих спеціалістів, фундаментальних знань про основні та загальні закономірності виникнення, розвитку та функціонування держави і права.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

ЗК 1 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 3 – знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

ЗК 11 - здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;

ЗК 12 - здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

СК 1 - здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві;

СК 3 - Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

СК 12 - здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

1.3. Кількість кредитів - 8

1.4. Загальна кількість годин - 240

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
<u>Нормативна</u>	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1
Семестр	
1,2-й	1,2-й
Лекції	
80 год.	14
Практичні, семінарські заняття	
64 год.	8
Лабораторні заняття	

Самостійна робота	
96 год.	218
Індивідуальні завдання	
2	

1.6. Заплановані результати навчання

ПРН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

ПРН 2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.

ПРН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.

ПРН 7. Скласти та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

ПРН 13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

ПРН 20. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теорія держави.

Тема 1. Загальна теорія держави і права як наука та навчальна дисципліна

Зміст

1. Загальна теорія держави і права як наука
2. Функції науки загальної теорії держави і права
3. Місце загальної теорії держави і права в системі юридичних наук
4. Загальна теорія держави і права як навчальна дисципліна

Тема 2. Виникнення, сутність та поняття держави

Зміст

1. Загальна характеристика первіснообщинного ладу
2. Загальні закономірності виникнення держави
3. Основні теорії виникнення держави
4. Сутність держави
5. Ознаки та поняття держави
6. Державний, народний, національний суверенітет
7. Типологія держав

Тема 3. Механізм держави та її функції

Зміст

1. Функції держави
2. Поняття механізму держави та державного апарату
3. Орган державної влади
4. Поділ органів державної влади на гілки

5. Система органів державної влади в Україні

Тема 4. Форма держави.

Зміст

1. Поняття та загальна характеристика форми держави
2. Форма державного правління
3. Форма територіального (державного) устрою
4. Форма політичного режиму

Тема 5. Демократична, соціальна та правова держава. Громадянське суспільство.

Зміст

1. Демократична держава
2. Соціальна держава
3. Правова держава
4. Громадянське суспільство

Розділ 2. Теорія права.

Тема 1. Поняття, принципи та функції права

Зміст

1. Основні концепції праворозуміння
2. Поняття та ознаки права
3. Сутність права
4. Функції права
5. Принципи права
6. Право, політика, економіка

Тема 2. Право в системі соціального регулювання

Зміст

1. Поняття і види соціальних норм
2. Право і мораль
3. Право і релігійні норми
4. Право і корпоративні норми
5. Право і технічні норми

Тема 3. Норма права.

Зміст

1. Поняття норми права та її ознаки
2. Структура правової норми
3. Види норм права
4. Співвідношення норми права і статті нормативно-правового акта. Способи викладу елементів норм права у статтях нормативно-правових актів
5. Особливості конституційних норм

Тема 4. Система права.

Зміст

1. Поняття системи права та її структура
2. Система права та правова система
3. Система права та система законодавства

Тема 5. Джерела права.

Зміст

1. Поняття та види джерел права (правовий звичай, нормативно-правовий договір, правовий прецедент, нормативно-правовий акт)
2. Конституція як нормативно-правовий акт найвищої юридичної сили
3. Закон як нормативно-правовий акт вищої юридичної сили
4. Особливості й види підзаконних нормативно-правових актів

Тема 6. Правотворчість.

Зміст

1. Правотворчість як складова частина правоутворення
2. Принципи, функції та види правотворчості
3. Стадії законодавчого процесу
4. Систематизація законодавства: поняття та форми

Тема 7. Правовідносини.

Зміст

1. Поняття та ознаки правовідносин
2. Види правовідносин
3. Суб'єкти й об'єкти правових відносин
4. Зміст правових відносин
5. Поняття та значення юридичних фактів

Тема 8. Тлумачення права.

Зміст

1. Поняття, мета і види тлумачення правових норм
2. Поняття та специфіка офіційного тлумачення Конституції та законів України
3. Особливості доктринального тлумачення правових норм та його взаємозв'язок з іншими видами інтерпретаційної діяльності
4. Способи тлумачення правових норм

Тема 9. Реалізація права.

Зміст

1. Поняття реалізації правових норм. Форми безпосередньої реалізації норм права
2. Поняття та ознаки застосування права
3. Стадії правозастосовного процесу
4. Акти правозастосування: поняття, ознаки, види

Тема 10. Правосвідомість та правова культура.

Зміст

1. Правосвідомість: поняття, структура, види та функції
2. Поняття та види деформації правосвідомості. Правовий нігілізм
3. Поняття та види правової культури

Тема 11. Законність, правопорядок і дисципліна.

Зміст

1. Верховенство права і законність як необхідні складові правової держави
2. Правопорядок
3. Дисципліна

*Тема 12. Правомірна поведінка.
Правопорушення. Юридична відповідальність.*

Зміст

1. Правомірна поведінка як різновид правової поведінки
2. Правопорушення: поняття, ознаки і види
3. Склад правопорушення
4. Юридична відповідальність
5. Причини правопорушення

Тема 13. Механізм правового регулювання.

Зміст

1. Правове регулювання: поняття, особливості
2. Механізм правового регулювання: поняття, елементи та стадії

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	П	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теорія держави												
Тема 1. Загальна теорія держави і права як наука та навчальна дисципліна	12	2	4			8	18	2	2			14
Тема 2. Виникнення, сутність та поняття держави	18	4	8			8	18	2	2			14
Тема 3. Механізм держави та її функції	14	2	4			8	16	2				14
Тема 4. Форма держави.	12	2	4			8	16	2				14
Тема 5. Демократична, соціальна та правова держава. Громадянське суспільство.	12	2	4			8	14					14
Разом за розділом 1	72	16	24			42	90	8	4			78
Тема 1. Поняття, принципи та функції права	20	6	8			8	14	2	2			14
Тема 2. Право в системі соціального регулювання	18	4	4			6	14	2	2			14

Тема 3. Норма права.	18	4	4			6	12	2				14
Тема 4. Система права.	14	4	4			6	10					14
Тема 5. Джерела права.	14	4	4			6	10					14
Тема 6. Правотворчість.	12	4	2			6	10					10
Тема 7. Правовідносини.	12	4	2			6	10					10
Тема 8. Тлумачення права.	14	4	2			8	10					10
Тема 9. Реалізація права.	14	4	2			8	10					10
Тема 10. Правосвідомість та правова культура.	14	6	2			6	10					10
Тема 11. Законність, правопорядок і дисципліна.	16	8	2			6	12					12
Тема 12. Правомірна поведінка. Правопорушення. Юридична відповідальність.	16	8	2			6	12					12
Тема 13. Механізм правового регулювання.	14	8	2			4	16					16
Разом за розділом 2	168	64	40			54	150	6	4			140
Усього годин	240	80	64			96	240	14	8			218

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин Денна/заочна
1	Загальна теорія права і держави як наука та дисципліна	4/2
2	Виникнення, сутність та поняття держави	8/2
3	Механізм держави та її функції	4
4	Форма держави.	4
5	Демократична, соціальна та правова держава. Громадянське суспільство.	4
6	Поняття, принципи та функції права	8/2
7	Право в системі соціального регулювання	4/2
8	Норма права.	4
9	Система права.	4
10	Джерела права.	4
11	Правотворчість.	2
12	Правовідносини.	2

13	Тлумачення права.	2
14	Реалізація права.	2
15	Правосвідомість та правова культура.	2
16	Законність, правопорядок і дисципліна.	2
17	Правомірна поведінка. Правопорушення. Юридична відповідальність.	2
18	Механізм правового регулювання.	2
	Разом	64/8

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Місце загальної теорії права і держави в системі юридичних наук	8/14
2	Загальні закономірності виникнення держави	8/14
3	Функції держави	8/14
4	Співвідношення норми права і статті нормативно-правового акта. Способи викладу елементів норм права у статтях нормативно-правових актів	8/14
5	Поняття та види джерел права (правовий звичай, нормативно-правовий договір, правовий прецедент, нормативно-правовий акт)	8/14
6	Систематизація законодавства: поняття та форми	8/14
7	Суб'єкти й об'єкти правових відносин	6/14
8	Поняття, мета і види тлумачення правових норм	6/14
9	Поняття та специфіка офіційного тлумачення Конституції та законів України	6/14
10	Поняття реалізації правових норм. Форми безпосередньої реалізації норм права	6/14
11	Правосвідомість: поняття, структура, види та функції	6/10
12	Верховенство права і законність як необхідні складові правової держави	6/10
13	Правомірна поведінка як різновид правової поведінки	6/10
14	Механізм правового регулювання: поняття, елементи та стадії	6/8
	Разом	96/218

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальним завданням є виконання реферату та курсової роботи.

Курсова робота є одним з головних видів індивідуальних завдань навчально-дослідницького характеру, виконання якого сприяє закріпленню, поглибленню і узагальненню знань, одержаних студентами за час вивчення навчальної дисципліни, а також їх застосуванню для комплексного вирішення конкретного фахового завдання. Під час виконання такої роботи у студентів формуються навички і вміння самостійно працювати з навчальною і науковою літературою, використовуючи сучасні інформаційні джерела і технології.

Тематика курсових робіт відповідає завданням навчальної дисципліни і пов'язана з практичними потребами юридичних спеціальностей. Тематика курсових робіт повинна бути актуальною і тісно пов'язаною з вирішенням практичних фахових

завдань державного будівництва і юридичної практики. Студентам надається право вільного вибору теми роботи із запропонованого кафедрою переліку.

Курсова робота включає наступні обов'язкові складові частини:

титульний аркуш;

зміст (вказуються назви робочих підрозділів основної частини);

вступ, який визначає основні завдання курсової роботи;

основна частина, що підрозділяється на підрозділи (рекомендується не більше 4-5 підрозділів);

висновки, рекомендації (курсова робота завершується висновками автора, котрі підсумовують головні досягнення дослідження. Висновки повинні бути чіткими, містити формулювання і оцінки, які логічно витікають зі змісту курсової роботи);

додаток – таблиці, схеми, тощо;

список використаних джерел.

Основні вимоги щодо оформлення курсової роботи:

Курсова робота за обсягом складає 25-36 сторінок друкованого тексту через 1,5 інтервали на аркушах стандарту А4,

Сторінки курсової роботи нумеруються у правому нижньому куті. Кількість рядків на одному аркуші 29-30 (враховуючи посторінкові посилання на використані джерела). Кількість знаків у одному рядку – 67-75 (враховуючи пропуски між словами та знаки пунктуації). Відступи від краю аркуша: верхній – 2 см.; нижній – 2 см.; лівий – 2 см.; правий – 1,5 см.

У курсових роботах не допускається плагіат. За необхідності робляться посилання на документи, підручники або монографії, при цьому студент обов'язково повинен описати джерело такого посилання. Посилання передбачають, що в них вказуються: прізвище автора (або авторів), їх ініціали, повна назва видання, місце видання, видавництво, рік видання, сторінка (або сторінки), з яких вилучені цитати (або загальний зміст яких анотується). У кінцевому переліку джерел ці сторінки вже не вказуються.

Основною формою керівництва курсовою роботою студента є консультування з професорсько-викладацьким складом. Консультування має бути індивідуальним і всебічним, тобто установчим, методичним, методологічним, тематичним, поточним тощо. Найбільш ефективною формою контролю за роботою студента над курсовою роботою є письмове консультування, яке допомагає сформулювати необхідні для роботи з документами і матеріалами навички. Важливо виховати у студентів критичний підхід до матеріалів, що містяться у навчальній літературі і монографіях, навчити логічно викладати свої думки і робити необхідні узагальнення і висновки.

Після перевірки курсової роботи викладач здійснює її рецензування.

У тексті рецензії:

вказується на повноту розкриття теми, правильність визначення автором кола питань, які необхідно було розкрити;

робляться зауваження стосовно недбалості оформлення роботи;

оцінюється повнота використання нормативних документів та інших першоджерел;

визначається ступінь самостійності автора відносно літератури, яка використана; звертається увага на орфографічні помилки (коли вони є).

У заключній частині рецензії можуть бути зауваження відносно стилю, чіткості висловлювання думок тощо. Позитивно курсова робота оцінюється відміткою «допускається до захисту» та можливим виставленням попередньої оцінки.

У випадках незадовільної рецензії курсової роботи викладач повертає її студенту для повної або часткової переробки з чітко висловленими вимогами щодо усунення помилок і недоліків і відміткою «до захисту не допускається». Повторна курсова робота надається на рецензію з попередньо незарахованою. При повторному рецензуванні викладач перевіряє виконання його вимог і рекомендацій, зазначених у незарахованій курсовій роботі.

Студент, який отримав за результатами рецензування курсової роботи позитивну оцінку, готує її до захисту. Термін підготовки курсової роботи до захисту після рецензування – 10-15 днів. За цей час студент уважно вивчає рецензію, усуває недоліки, повторно вивчає основну і додаткову літературу, пише тези виступу для захисту.

Захист курсової роботи проводиться напередодні літньої екзаменаційної сесії перед комісією у складі двох викладачів-предметників кафедри.

Якість виконання та результати захисту курсової роботи оцінюються від 1 до 25 балів. Від 20 до 25 балів виставляється за захист курсової роботи, якщо студент впевнено володіє темою курсової роботи, відповідає на всі поставлені у роботі питання, пропонує інноваційні варіанти вирішення описаних у роботі питань. Від 15 до 20 балів виставляється студентові, який впевнено володіє темою курсової роботи, відповідає на всі поставлені у роботі питання. Від 10 до 15 балів виставляється студентові за умови, коли він на належному рівні теоретичного обґрунтування володіє викладеним матеріалом та на базовому рівні здатен відповісти на поставленні у рецензії. Від 5 до 10 балів студент одержує за те, що загалом володіє змістом курсової роботи і на посередньому рівні може відповісти на поставлені питання. Від 1 до 5 балів студенту виставляється за умови, якщо студент посередньо володіє змістом роботи і може у певній мірі відповісти на запитання з питань, що розкриваються у курсовій роботі.

Студент, який не виконав курсову роботу або під час захисту отримав оцінку «незадовільно», не допускається до складання екзаменаційної сесії.

Що стосується реферату, то його виконання буде сприяти закріпленню, поглибленню і узагальненню знань, одержаних студентами за час вивчення навчальної дисципліни. Під час виконання такої роботи у студентів формуються навички і вміння самостійно працювати з навчальною і науковою літературою, використовуючи сучасні інформаційні джерела і технології.

Тематика рефератів відповідає завданням навчальної дисципліни і пов'язана з практичними потребами юридичних спеціальностей. Студентам надається право вільного вибору теми реферату при умові погодження її з викладачем.

Реферат включає такі обов'язкові складові частини:

титольний аркуш;

зміст (вказуються назви робочих підрозділів основної частини);

вступ, який визначає основні завдання реферату;

основна частина, що підрозділяється на підрозділи (рекомендується не більше 2-3 підрозділів);

висновки, які повинні бути чіткими, містити формулювання і оцінки, які логічно витікають зі змісту реферату);

додаток – таблиці, схеми, тощо;

список використаних джерел.

Основні вимоги щодо оформлення реферату:

Реферат за обсягом складає 10-15 сторінок друкованого тексту через 1,5 інтервали на аркушах стандарту А4,

Сторінки нумеруються у правому нижньому куті. Кількість рядків на одному аркуші 29-30 (враховуючи посторінкові посилання на використані джерела). Кількість знаків у одному рядку – 67-75 (враховуючи пропуски між словами та знаки пунктуації). Відступи від краю аркуша: верхній – 2 см.; нижній – 2 см.; лівий – 2 см.; правий – 1,5 см.

Основною формою керівництва при підготовці реферату є консультування з професорсько-викладацьким складом. Консультування має бути індивідуальним і всебічним, тобто установчим, методичним, методологічним, тематичним, поточним тощо. Після перевірки реферату викладач здійснює її загальне рецензування.

Студент, який отримав за результатами рецензування реферату позитивну оцінку, готує її до захисту на семінарському занятті.

Якість виконання та результати захисту реферату оцінюються від 1 до 10 балів. Від 9 до 10 балів виставляється за захист реферату, якщо студент впевнено володіє темою реферату, відповідає на всі поставлені у роботі питання. Від 6 до 8 балів виставляється студентові, який впевнено володіє темою реферату, відповідає на всі поставлені у роботі питання. Від 4 до 5 балів виставляється студентові за умови, коли він на належному рівні теоретичного обґрунтування володіє викладеним матеріалом та на базовому рівні здатен відповісти на поставленні питання. Від 2 до 3 балів студент одержує за те, що загалом володіє змістом реферату і на посередньому рівні може відповісти на поставлені питання. Від 1 до 2 балів студенту виставляється за умови, якщо студент посередньо володіє змістом роботи і може у певній мірі відповісти на запитання.

7. Методи навчання

Навчання проводиться із застосуванням методик максимальної активізації студентів під час занять шляхом організації ділових ігор, виконання творчих завдань, підготовки презентацій, рефератів, доповідей і повідомлень.

Стимулюється самонавчання студентів та групові завдання з метою набуття навичок роботи у команді та самостійного пошуку вирішення проблеми.

8. Методи контролю

Методи контролю – це способи діагностичної діяльності, які дозволяють здійснювати зворотний зв'язок у процесі навчання з метою отримання даних про успішність навчання, ефективність навчального процесу.

Контрольні заходи визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти.

Самоконтроль призначений для самооцінки здобувачами вищої освіти якості засвоєння навчального матеріалу навчальної дисципліни (розділу, теми). З цією метою в

навчальних посібниках для кожної теми (розділу), а також у методичних розробках для семінарських занять передбачаються питання для самоконтролю.

Кафедральний контроль проводиться з метою оцінки рівня підготовки студентів з навчальної дисципліни на різних етапах її вивчення і здійснюється у вигляді вхідного, поточного, рубіжного та семестрового контролю.

В освітньому процесі використовуються такі види контролю результатів навчання: вхідний, поточний протягом семестру, контрольні роботи, передбачені навчальним планом, приймання індивідуальних завдань, курсових робіт, підсумковий семестровий, відстрочений контроль.

Вхідний контроль проводиться перед вивченням нового курсу з метою визначення рівня підготовки студентів з дисциплін, які забезпечують цей курс. Вхідний контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмам попереднього навчання. Результати контролю аналізуються на кафедральних (міжкафедральних) нарадах та засіданнях методичних комісій спільно з науково-педагогічними працівниками, які проводять заняття із забезпечувальною дисципліни. За результатами вхідного контролю розробляються заходи з надання індивідуальної допомоги студентам, коригування освітнього процесу.

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять протягом семестру. Поточний контроль може проводитися у формі усного опитування або письмового контролю на практичних, семінарських заняттях, лекціях, у формі колоквиуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Конкретні форми проведення поточного контролю та критерії оцінки рівня знань визначаються програмою навчальної дисципліни. Результати оцінювання роботи студентів мають бути доведені до відома студентів своєчасно. Формою поточного контролю є ректорські контрольні роботи. Результати оцінювання ректорських контрольних робіт можуть зараховуватися як результати виконання контрольної роботи, передбаченої навчальним планом.

Підсумковий семестровий контроль з навчальної дисципліни є обов'язковою формою оцінювання результатів навчання студента. Він проводиться в терміни, встановлені графіком навчального процесу, та в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни. Семестровий контроль проводиться у формі заліку та семестрового екзамену. Студента допускають до семестрового контролю за умови виконання ним усіх видів робіт, передбачених навчальним планом на семестр з цієї дисципліни.

Семестровий залік - форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентами лекційного матеріалу, а також виконаних ними певних робіт на семінарських заняттях. Семестровий залік не передбачає обов'язкової присутності студентів за умови виконання ними всіх видів робіт, передбачених навчальним планом за семестр.

Семестровий екзамен - форма підсумкового контролю з окремої навчальної дисципліни за семестр, що спрямована на перевірку засвоєння теоретичного та практичного матеріалу. Екзамени складають за екзаменаційними білетами, затвердженими кафедрою. Викладач в обов'язковому порядку повинен ознайомити студентів зі змістом екзаменаційних питань, зразком екзаменаційного білету на початку вивчення навчальної дисципліни.

Питання для підсумкового контролю:

1. Загальна теорія права і держави як наука
2. Функції науки загальної теорії права і держави
3. Місце загальної теорії права і держави в системі юридичних наук
4. Загальна теорія права і держави як навчальна дисципліна
5. Основні концепції праворозуміння
6. Поняття та ознаки права
7. Сутність права
8. Функції права
9. Принципи права
10. Право, політика, економіка
11. Поняття і види соціальних норм
12. Право і мораль
13. Право і релігійні норми
14. Право і корпоративні норми
15. Право і технічні норми.
16. Поняття норми права та її ознаки
17. Структура правової норми
18. Види норм права
19. Співвідношення норми права і статті нормативно-правового акта.
20. Способи викладу елементів норм права у статтях нормативно-правових актів
21. Особливості конституційних норм
22. Поняття системи права та її структура
23. Система права та правова система
24. Система права та система законодавства.
25. Поняття та види джерел права (правовий звичай, нормативно-правовий договір, правовий прецедент, нормативно-правовий акт)
26. Конституція як нормативно-правовий акт найвищої юридичної сили
27. Закон як нормативно-правовий акт вищої юридичної сили
28. Особливості й види підзаконних нормативно-правових актів
29. Правотворчість як складова частина правоутворення
30. Принципи, функції та види правотворчості
31. Стадії законодавчого процесу
32. Систематизація законодавства: поняття та форми
33. Поняття та ознаки правовідносин
34. Види правовідносин
35. Суб'єкти й об'єкти правових відносин
36. Зміст правових відносин
37. Поняття та значення юридичних фактів
38. Поняття, мета і види тлумачення правових норм
39. Поняття та специфіка офіційного тлумачення Конституції та законів України
40. Особливості доктринального тлумачення правових норм та його взаємозв'язок з іншими видами інтерпретаційної діяльності
41. Способи тлумачення правових норм
42. Поняття реалізації правових норм. Форми безпосередньої реалізації норм права
43. Поняття та ознаки застосування права
44. Стадії правозастосовного процесу

45. Акти правозастосування: поняття, ознаки, види
46. Правосвідомість: поняття, структура, види та функції
47. Поняття та види деформації правосвідомості. Правовий нігілізм
48. Поняття та види правової культури
49. Верховенство права і законність як необхідні складові правової держави
50. Правопорядок
51. Дисципліна
52. Правомірна поведінка як різновид правової поведінки
53. Правопорушення: поняття, ознаки і види
54. Склад правопорушення
55. Юридична відповідальність
56. Причини правопорушення
57. Правове регулювання: поняття, особливості
58. Механізм правового регулювання: поняття, елементи та стадії
59. Загальна характеристика первіснообщинного ладу
60. Загальні закономірності виникнення держави
61. Основні теорії виникнення держави
62. Сутність держави
63. Ознаки та поняття держави
64. Державний, народний, національний суверенітет
65. Типологія держав
66. Функції держави
67. Поняття механізму держави та державного апарату
68. Орган державної влади
69. Поділ органів державної влади на гілки
70. Система органів державної влади в Україні
71. Поняття та загальна характеристика форми держави
72. Форма державного правління
73. Форма територіального (державного) устрою
74. Форма політичного режиму
75. Демократична держава
76. Соціальна держава
77. Правова держава
78. Громадянське суспільство

8. Схеми нарахування балів

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за екзамен/залік – 40.

Кількість балів протягом семестру – 60:

Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях $\Sigma 40 = 40$:

Формула обчислення

$$\Sigma 40 = \frac{\Sigma 1}{\Sigma 2} \times 8 \text{ (вісім)}$$

Примітка:

$\Sigma 40$ – сума максимальної кількості балів

$\Sigma 1$ – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.

$\Sigma 2$ – кількість семінарських занять протягом семестру.

8 – коефіцієнт

Індивідуальне завдання – 10 балів

Контрольна робота – 10 балів.

Поточний контроль						Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом	Екзамен /залік	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	TN					
$\Sigma 40$						10	10	60	40	100

T1, T2 ... TN – теми.

За результативну наукову роботу (написання наукової роботи, тез доповідей, участь у науково-практичних конференціях, участь у роботі гуртка тощо) за профілем цієї дисципліни, за рішенням кафедри відповідно до критеріїв, встановлених програмою навчальної дисципліни, студент може отримати до 10 додаткових (заохочувальних) балів, але в межах максимальної загальної суми балів – 100.

Відповідь на семінарському занятті – **1-5 балів**.

Критерії оцінювання усної відповіді.

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;
- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;
- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;
- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;
- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;
- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;
- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;
- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;
- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання контрольних та екзаменаційних/залікових робіт.

Контрольні та екзаменаційні (залікові) роботи виконуються у письмовій формі. Контрольна робота складається з 10 тестових завдань, екзаменаційна/залікова робота – із 40 тестових завдань. Кожне тестове завдання має п'ять варіантів відповідей, тільки одне яких є правильним; за кожную правильну відповідь нараховується один бал.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	За чотирирівневою шкалою оцінювання	За дворівневою шкалою оцінювання
90-100	відмінно	зараховано
70-89	добре	зараховано
50-69	задовільно	зараховано
1-49	незадовільно	незараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Григоренко Є. І., Передерій О.С. Конституція та засади конституційного ладу України у питаннях та відповідях: навчальний посібник. Х. : ХУПС, 2010. 172 с.
2. Держава у правовому вимірі : навч. посіб. у питаннях і відповідях / Т. Є. Кагановська, Є. І. Григоренко, Я. О. Григоренко, О. С. Передерій ; за ред. Т. Є. Кагановської. Х. : Право, 2013. 586 с.
3. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / М.В. Цвік, В.Д. Ткаченко, Л.Л. Богачова та ін.; за ред. М.В. Цвіка, В.Д. Ткаченка, О.В. Петришина. Харків: Право, 2002. 432 с.
4. Кельман М.С., Мурашин О.Г., Хома Н.М. Загальна теорія держави та права: підручник: 3-тє видання, стереотипне. Львів: «Новий Світ - 2000». 2009. 584 с.
5. Основи загальної теорії права : навчальний посібник / Т. Є. Кагановська, Є. І. Григоренко. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 144 с.

6. Основи загальної теорії держави : навчальний посібник / Т.Є.Кагановська, Є.І. Григоренко. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. 108 с.
7. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник. Харків: Еспада, 2006. 776 с.
8. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Х.: Консум, 2001. 656 с.
9. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. К.: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.
10. Теорія держави та права : навч.посіб. / Є.В.Білозьоров, В.П.Власенко, О.Б.Горова, А.М. Завальний, Н.В. Заяць та ін.; за заг ред С.Д.Гусарєва, О.Д.Тихомирова. К. : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
11. Теорія держави і права : підручник / В.М. Марчук, Л.В. Ніколаєва, Т.О. Гуржій та ін., за заг. ред. Л.В. Ніколаєвої, Т.О. Гуржія. Київ : Київ.нац.торг.-екон. Ун-т, 2019. 424 с.
12. Тополевський Р.Б., Федіна Н.В. Теорія держави і права : навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с.

Допоміжна література

1. Александров В. М., Григоренко Є.І. Особливості практики відшкодування державою матеріальної шкоди , завданої фізичним особам актами, що визнано неконституційними: на прикладі заробітної плати прокурорів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 324-326
2. Богуцький В.В., Григоренко Є.І. Юридична відповідальність у системі військового управління (теоретично-управлінський аспект) : монографія. Харків : Юрайт, 2022. 180 с.
3. Бондарчук Я. П. Свобода як правова ідея, поняття, принцип. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 16-18
4. Борисова О.О. Поняття та моделі безпеки людини в українському та міжнародному юридичному полі: теоретико-правовий аналіз. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 2. С. 10-15.
5. Вовк Д. О. Право і релігія: загальнотеоретичні проблеми співвідношення: монографія . Х. : Право, 2009. 224 с.
6. Гетьман Є. А. Кодифікація законодавства України: загальна характеристика, особливості, види : монографія / Є. А. Гетьман. Х. : Право, 2012. 192 с.
7. Григоренко Є.І., Дьякова А.А.Особливості обґрунтування концепції перспективної юридичної відповідальності сучасній правовій доктрині. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 30-32.
8. Григоренко Є.І., Дьякова А.А. Співвідношення різних концепцій юридичної відповідальності спеціальних суб'єктів у чинному законодавстві України (на прикладі військовослужбовців). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 6. С. 25-27.
9. Григоренко Є.І., Передерій О.С. «М'яке право» у системі регулювання суспільних відносин : загальнотеоретичний контекст. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 146-148.

10. Гришина Н.В., Григоренко Є.І. «Поняття та ознаки «м'якого права»: загальнотеоретичний контекст». *Юридичний науковий електронний журнал*. Вип.6. 2022. С. 28-30
11. Дія права: інтегративний аспект : монографія / кол. авторів; відп. ред. Н. М. Оніщенко. К. : Видавництво «Юридична думка», 2010. 360 с.
12. Жук Н. А. Парламент, президент, уряд: через взаємостримування до рівноваги: монографія. Х.: Харків юридичний, 2007. 320 с.
8. Занфірова Т.А., Айдинян А.В. Поширювальне тлумачення норм права в окремих рішеннях Конституційного Суду України. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 1. 2022. С. 30-33.
9. Котуха О.С. Ідея панування права або правової держави в умовах глобалізації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 42-47.
10. Малишев Б.В. Теорія держави у контексті геополітики (аналіз ідей Рудольфа Челена). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 48-51.
9. Передерій О.С., Григоренко Є.І. Проблематика втілення «антиолігархічного законодавства» в аспекті інноваційних трансформацій правової системи України. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 4. С. 27-32
10. Погребняк С. П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика) / С. П. Погребняк : монографія. Х. : Право, 2008. 240 с.
11. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Х. : Право, 2008. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / за заг. ред. Ю. П. Битяка. 576 с.
12. Чаленко П.В. Проблеми забезпечення конституційного права на свободу совісті та віросповідання в Україні в сучасних умовах: суспільно-юридичний контекст. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №1. С. 49-52.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України - rada.gov.ua
2. Офіційне інтернет-представництво Президента України www.president.gov.ua
3. Сайт Міністерства юстиції України <https://minjust.gov.ua>
4. Сайт Конституційного Суду України - www.ccu.gov.ua